

Ёшлар тушунчасининг илмий таҳлили

Абдиваҳоб ОНОРОВ,

Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институтини Услубий таъминотни мувофиқлаштириш бўлими ходими.

Абдиваҳоб ОНОРОВ,

Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институтини тадқиқотчиси.

Сардорбек ДИЁРОВ,

Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институтини тадқиқотчиси.

Аннотация: Мазкур мақолада “ёшлар” тушунчаси мазмун-моҳияти, ижтимоий-гуманитар фанларда берилган таърифлари назарий таҳлил этилган. Ёшлар сиёсатини амалга оширишда “ёшлар” тушунчасини аниқлашчи биологик, психологик, маданий ва ижтимоий ёш мезонларини белгилаб олиш дастур ва чора-тадбирлар ишлаб чиқишда долзарб аҳамиятга эгалиги кўрсатиб берилган.

Калит сўзлар: ёш, ёшлик, биологик ёш, вояга етганлик, меҳнат, фуқаро, гуруҳ, социологик талқин, антропологик талқин.

Кириш. Ўзбекистонда ёшлар сиёсатини амалга оширишда “ёшлар” тушунчаси мазмун-моҳиятини белгилаб олиш жуда муҳим. Гарчи ушбу тушунча кундалик истеъмолда муайян ёш қатламлари билдирсада, унинг илмий таҳлили бир оз мураккаб ҳисобланади. Илмий адабиётларда ёшлар тушунчасига турлича қарашлар шакллانган бўлиб, уларни бирлаштириб турувчи умумий хусусият тушунчанинг социологик талқини ҳисобланади. Умуман олганда, ёшлар социологияси мазкур ёш тоифасини ўрганувчи асосий ижтимоий дисциплиналардан бири эканлигини ҳисобга олинса, бу табиий ҳолат ҳисобланади. Албатта, ёшлар тушунчасининг биологик, психологик ва антропологик талқинлари ҳам мавжуд. Бироқ кенг истеъмолдагиси айнан социологик талқинлар ҳисобланади.

Асосий қисм. Ёшлар ўзи ким деган саволга жавоб топиш мақсадида ёшлар тушунчасига берилган бир қатор таърифларни таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ.

Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги қонуннинг 3-моддасида ёшлар тушунчасига қуйидагича

таъриф берилган: “Ёшлар (ёш фуқаролар) – ўн тўрт ёшга тўлган ва ўттиз ёшдан ошмаган шахслар”. Ушбу таърифда ёшлар деганда асосан ҳуқуқий талқиндаги муайян (биологик) ёш оралиғидаги фуқаролар гуруҳи назарда тутилмоқда. Ушбу гуруҳ шахслар сифатида ўзида сиёсий (фуқаро) ва ҳуқуқий (қонун олдида муайян ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга шахс) оқибатларни ифода этибгина қолмасдан, балки давлат сиёсатининг аниқ объектларини ҳам ифода этади. Ёшларга оид давлат сиёсати айнан шу сиёсатнинг муайян объектга таъсир этишни назарда тутди. Мазкур қонуннинг эксклюзивлиги шундаки, у жамиятда фуқаролиги бўлмаган шахсларни эътибордан четда қолдиради. Уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари бошқа қонун ва ҳалқаро ҳуқуқ томонидан ҳимоя қилинади ва таъминланади. Шу боис юридик атамада “ёшлар” тушунчаси жамиятдаги мазкур ёш тоифаларини тўлиқ қамраб олмаган бўлади.

Ёшлар-муайян қизиқиш ва қадриятларга, жамият ижтимоий тузилмаларидаги ўзига хос ўрни ва вазифаларига эга маълум бир ёш доирасидаги гуруҳ вакиллариدير. Ёшлар турли

жиҳатдан: ёш нуқтаи назаридан (ўсмирлар ва ўспиринлар), жинс бўйича (йигитлар ва қизлар), асосий фаолият тури юзасидан (талабалар ёки ишлаб чиқаришда фаолият юритаётганлар), яшаш жойига кўра (қишлоқ ёки шаҳар ёшлари) тасниф қилиниши мумкин. Мос равишда ёшларнинг гуруҳий ўзини ўзи англаши ва қизиқишлари доираси ҳам фарқланади. Илмий адабиётларда келтирилган юқоридаги каби ижтимоий-демографик гуруҳ хусусидаги қарашларни умумлаштирилиб, уч йўналишга ажратиш мумкин: Биринчидан, ёшлик–инсон ҳаётий даврининг маълум бир даврини билдирувчи тушунча. Демография, психология ва педагогикада «ёш авлод», «ёшлик даври», «ўсмирлик даври», «мактаб, олий ва ўрта махсус касб-хунар таълими даври» атамалари ишлатилади. Болаликдан етуқликка ўтиш босқичи ўсмирлик ҳамда ёшлик (илк ва кечки) даврларига бўлинади. Биологик жиҳатдан ҳар икки давр бир-бирига ўхшаш бўлса-да, бироқ уларнинг хронологик чегараларини аниқлаштиришда муайян жамият тарихий-ижтимоий ривожланиши учун хос бўлган ижтимоийлашув шакл ва усуллари, маданият, таълим характери муҳим аҳамият касб этади. Албатта, турли тарихий даврларда ёшликнинг даврий босқичларини аниқлаштириш мезонлари мос равишда ўзгариб туради. Улар анъанавий-тарихий ва замонавий жамиятларда ҳам акселерация жараёнларига боғлиқ ҳолда татбиқ этилади. Ҳозирги замон социологияси ва статистикасида мазкур даврнинг ёш чегаралари 15-29 ёш этиб белгиланган. Иккинчидан, «ёшлар» атамаси замирида ёш билан боғлиқ ҳолдаги ижтимоий мавқеи назарда тутилади. Ёшларнинг ижтимоий мавқеи бир хил бўлмасдан, бу уларнинг асосий фаолият турлари (иш, ўқиш, қўшимча фаолият), ролли тузилмалари, шунингдек, жамиятда ёшлар вакилларига нисбатан шаклланган тасаввур ва стереотиплар билан боғлиқ ҳолда юзага келади. Учинчидан, «ёшлар» тушунчаси ҳукмрон маданият таркибидаги алоҳида, мустакил маданий тузилма, субмаданият сифатида қўлланилади. Бунда ўзига хос қадриятлар, меъёрлар, ҳаёт ва тафаккур тарзига эга инсонлар уюшмасининг муайян шакли назарда тутилади. Ёшлар субмаданияти одатда, ёши нисбатан катта авлодлар дунёқарашига зид келувчи мухолифлик характеридаги (душманона бўлиши шарт эмас) хулқ-атвор ва ташқи кўриниш, бўш вақтни ўтказиш, дам олишнинг ўзига хос шаклини

намоён қилишга интилишда ифодаланади¹.

Рус олимларидан бири В.Т.Лисовский ёшлар тушунчасига таъриф берар экан, мазкур тоифанинг муайян ижтимоий функцияларни «ўзлаштириш» жараёнидаги авлод эканлигига урғу қаратиб шундай дейди: «Ёшлар – ижтимоийлашув босқичини босиб ўтувчи, аллақачон етук ёшда ўзлаштирилиб бўлинадиган таълимга оид, маданий ва бошқа ижтимоий функцияларни ўзлаштирувчи одамлар авлоди; муайян тарихий шароитларга боғлиқликда ёшларнинг ёш мезонлари 16-30 оралиғида бўлади.»² Худди шунга яқин таъриф А.Л.Салагаев ва А.В.Шашкинлар томонидан ҳам берилган. Уларнинг фикрича, ёшлар – бу, балоғатга етганлик мақомини белгиловчи асосий ижтимоий функциялар(таълим, иш, касб, турар жой, оила)нинг тўлиқ шаклланмаганлиги билан характерланадиган ижтимоийлашув босқичини босиб ўтувчи, 14 – 30 ёшлар оралиғидаги ижтимоий-демографик ёш гуруҳидир³. Бу ерда шу нарса аён бўладики, ёшлар тушунчасидаги асосий моҳият уларнинг «ижтимоийлашув босқичи»даги авлод эканлигини англатади.

И.С.Кон эса ёшлар таърифида «биологик даврийлик»ка уруғу бериб шундай дейди: «Ёшлар – ёш хусусиятлари, ўзига хос ижтимоий ҳолати ва бошқа шартли у ёки бу ижтимоий-психологик тузилишлари асосида ажралиб турувчи ижтимоий-демографик гуруҳдир. Ёшлик муайян фаза сифатида биологик жиҳатдан умумий бўлган ҳаётий айланма даври босқичидир, бироқ унинг ижтимоий мавқеи ва ижтимоий-психологик хусусиятлари билан боғлиқ бўлган аниқ ёш доираси ижтимоий-тарихий табиатга эга ҳамда ўша жамиятга хос бўлган ижтимоийлашув қонуниятлари, маданияти ва ижтимоий қурилишига боғлиқ бўлади.»⁴ Конга кўра, ёшлар тушунчаси муайян маданиятлардаги мезонлар билан боғлиқ бўлади. Шу боис турли жамиятлар ёшлар тушунчасини ўз маданий хусусиятларидан келиб чиқиб англайди ва белгилайди. В.Я.Суртаев ёшлар тушунчасига таъриф берар экан уларнинг «қадриятлар тизими шаклланмаган» гуруҳ сифатидаги ҳолатига эътибор қаратади. Унга кўра, ёшлар – бу, ёш одамларнинг ижтимоий ёш гуруҳи бўлиб (баъзида 30 ёшгача), бир томондан, улар турли омиллар таъсири натижасини ўзларида ташиб юрувчи, умуман олганда шаклланган шахсларни ўзида ифодалайди, бошқа томондан, турли таъсирлар остида уларнинг қадриятлари мослашувчан

¹ Қодилов У. Ёшларни деструктив таъсирлардан ҳимоялашнинг психологик жиҳатлари. –Т.: 2013, 236 бет./25-26-бетлар.

² Лисовский В. Т. Советское студенчество. Социологические очерки. – М.: Мысль, 1990. – 216 с.

³ Салагаев А. Л., Шашкин А. В. Молодежные группировки: опыт пилотного исследования // СОЦИС – 2004. – № 9. – С. 50–58.

⁴ Кон И. С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1987. – 366 с.

бўлиб қолади. Ушбу гуруҳнинг ҳаётий тажрибаси унчалик бой эмас, маънавий-ахлоқий қадриятлар ҳақидаги тасаввурлари одатда ҳали аниқ шаклга кирмаган бўлади⁵. Ушбу таъриф ёшларнинг қадриятларни ўзлаштириш жараёнидаги ва қадриятлар таъсири остидаги маданий гуруҳи эканлигини таъкидлаб қолмасдан, балки ушбу қадриятларнинг ташувчиси эканлигини ҳам ифода этади. Демак, ёшлар нафақат муайян қадриятлар таъсири остида бўлувчи, шунингдек ўша қадриятларни ташувчиси сифатида қадриятлар ўзгаришини кўрсатувчи муҳим ижтимоий қатлам ҳисобланади. Шу орқали улар жамият ижтимоий тузулмасини ўзгартириб боровчи муҳим ижтимоий куч ҳамда жамиятнинг ҳаракатчан қисми бўлиб қолади. Социология лугатида ҳам айнан ёшлар тушунчасига аҳолининг синфий ва ижтимоий қатлами ўзгаришига, ижтимоий ўзгарувчанлигига фаол таъсир кўрсатувчи жамиятнинг анча ҳаракатчан қисмидир дея таъриф берилган⁶.

Шу билан биргаликда бугунги кунда ёшлик даври одатдагидан ўзайиб кетганлиги ҳақида қарашлар шаклланди. Бу уларнинг “етук” ёшга тайёргарлик кўриши сифатида кўриладиган касбий тайёргарлиги тўхтовсиз ва узоқ муддатли жараёнга айланганлиги билан бевосита боғлиқ. Бу ҳолат уларнинг бошқа ҳаётий мақсадлари ва ижтимоий роллари(оила, никоҳ, фарзандли бўлиш)ни ўз вақтида ўзлаштиришларини ҳам ортага суриб юборди. Натижада ёшлик даврида ўзлаштирилиши лозим бўлган ижтимоий функциялар ва кўникмаларнинг ўз вақтида ўзлаштирилмаслиги ушбу даврнинг “умри”ни узайтириб юборди. Е.В.Митягина ва Э.В.Бушкова-Шиклиналар буни “инфантилизация”, ҳаттоки “маргиналлашув” тенденцияси деб талқин этишди⁷. Бу ҳолатлар шахс ёши расмий жиҳатдан белгиланган ёшлик давридан ўтган бўлса ҳам, унинг ёшларга хос ҳаёт тарзига амал қилиши, ёшлар сингари фаолият олиб боришини англатади⁸.

Социологияда ёшлар тушунчаси жамиятдаги муайян қатъий белгиланган ижтимоий гуруҳни англатса, антропологияда бундай чегарани кўрмаймиз. Маданият призмаси орқали талқин этиш устувор бўлган мазкур фанда ёшларни

“маданий тушунча” сифатида таҳлил этиш кенг тарқалган. Ёшлар муайян маданиятларда “маданият агенти” ҳисобланиб, улар нафақат маданиятга амал қилади, балки уни яратади ҳам. Бу қараш капиталистик муносабатлар натижасида юз берган ижтимоий ва маданий ўзгаришларнинг ғарб жамиятларидаги ёшлар ҳаётида акс этган жиҳатларини ўрганиш туфайли шаклланган қараш бўлиб, бошқа жамиятларга тадбиқ этишда муаммоларни келтириб чиқариши мумкин. Маданий ўзгаришлар кўпгина маданиятларда “ёшлар” тушунчаси мазмунини ўзгартириб юборди⁹. Африка қитъасидаги баъзи урф-одатларга асосланган жамиятларда социологик тушунча ҳисобланган “ёшлар” умуман мавжуд эмас¹⁰.

Ёшлар борасидаги социологик қараш уларнинг жамиятдаги ижтимоий мақомининг доимий ноаниқлигига эътибор қаратади. Ёшлар ўзини на тугалланган болалик ва на етук вояга етмаганлик ўртасидаги ўтиш даврида кўрадилар¹¹. Ёшлар умумий маънода болалик ва вояга етганлик ўртасидаги ҳаёт давридир¹². Бироқ баъзи жамиятларда болалар тўғридан-тўғри “вояга етиш” босқичига ёшлик босқичини босиб ўтмасдан ўтиши мумкин. Бунда улар ижтимоий-иқтисодий шароитлар сабаб болаликдаёқ муайян касбларни эгаллашлари ва эрта иқтисодий мустақилликка эришишга мажбур бўлишади. Шунингдек, ўспиринлик даврида кечадиған жараён ҳисобланадиган жинсий ҳаётга қизиқиш ёши ёшариб болалар орасида кучайиб бораётганлиги ҳам ёшларнинг ижтимоий, психологик-физиологик ёш чегараларини анъанавий тарзда белгилашни савол остига қўяди.

Шу боис, ёшлар тушунчасига таъриф беришдаги муҳим детерминантлардан бири уларнинг ижтимоий-биологик ёш чегара-сини белгилаш бўлиб, бу инсон ёшини даврийлаштиришдаги асосий масалалардан бири бўлиб қолмоқда. Инсон ёшини даврийлаштиришда ёшлар ёш даврини аниқлаш турли баҳсларга сабаб бўлди. Масалан, Б. А. Ручкин фикрига кўра, ёшлар ёшини тадқиқотнинг яхлит объекти сифатида ўрганиш мураккаб бўлиб, индивидлар томонидан ёш даврининг боши ва охирида бажариладиган ижтимоий функциялар фарқ

⁵ Суртаев В. Я. Молодежь и культура. – СПб.: Изд-во СПб. гос. ун-та культуры и искусств, 1999. – 224 с.

⁶ Социологический словарь / Под ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев. – М.: Норма, 2008. – 607 с.

⁷ Митягина Е. В., Бушкова-Шиклина Э. В. Молодёжный потенциал: понятийные границы и возможности социологического измерения // Инновационный потенциал современной молодежи: проблемы и условия развития. – Киров: Изд-во ВятГГУ, 2010. – С. 8–19.

⁸ Умарали Қодиров. Ёшларни деструктив таъсирлардан ҳимоялашнинг психологик жиҳатлари. – Т.: 2013, 26-бет.

⁹ Bucholtz, M. Youth and Cultural Practice. Annual Review of Anthropology, 2002, Vol. 31 (2002), 529-6ет.

¹⁰ Anne-Marie Peatrik. Towards an anthropology of youth in Africa. Ateliers d'anthropologie [En ligne], 47 | 2020, mis en ligne le 14 janvier 2020, consulté le 20 avril 2025. URL : <http://journals.openedition.org/ateliers/12620> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/ateliers.12620>

¹¹ R, Mahboubi and Belaadi, B. The Concept of youth: a sociological eye. // Algerian Scientific Journal Platform. Volume: 08/ № 03(2023), P 215-234. 221-бет.

¹² Henze V. On the Concept of Youth – Some Reflections on Theory// Schäfer, Isabel, ed. (2015): Youth, Revolt, Recognition – The Young Generation during and after the “Arab Spring”. Berlin: Mediterranean Institute Berlin (MIB)/HU Berlin. 5-6ет.

қилади. У ёшлар ижтимоийлашув жараёнини ўрганишда 3 даврга ажратишни тақлиф этади: ўсмирлар – 18 ёшгача, ёшлар – 18-24 ёш, вояга етганликнинг илк босқичи – 25-30 ёш¹³. Ёшлар ёш даврини белгилашда муайян даврларда бажариладиган ижтимоий функциялар ўртасидаги фарқ асосий мезон бўлиб хизмат қилмоқда. Масалан, бир қатор тадқиқотчилар, ёшлар ёш чегарасини меҳнат фаолияти билан боғлайдилар. А.Э.Котляр қуйи чегарани “меҳнат фаолиятига киришишнинг очилиши” билан, юқорисини эса “меҳнат ва ижтимоий барқарорликка эришганлик” билан белгилайди. Унга кўра, меҳнат ва ижтимоий барқарорлик деганда саводхонлик, иқтисодий мустақиллик тақдим этувчи ишлар, муайян касбга эғалик, оила қуриш, ота-онадан мустақил турар жойга эга бўлиш, фарзанд туғиш ва бошқалар тушунилади¹⁴. Шунингдек, ижтимоий ресурс ёндашувида ёшлар ёш чегарасини 18 дан 30 ёшгача қилиб белгилашади¹⁵.

Ёш чегарасини белгилашда ижтимоий-маданий мезонлардан ташқари уларнинг физиологик-психологик ривожланишига асосланган ёндашув ҳам мавжуд. Масалан, умумий тиббиёт соҳасида ўспиринликнинг тугаши ва ёшликнинг бошланиши хотин-қизлар учун 14-15 ёш, ўғил болалар учун 15-16 ёшлар атрофида рўй берадиган жинсий хусусиятларнинг пайдо бўлиши билан бегиланиш қабул қилинган¹⁶.

Ёшларнинг ёш чегарасини белгилашда жаҳонда турлича мезонлар қабул қилинган. Масалан, Африка ёшлар хартиясида 15-35 ёшдагилар ёшлар сифатида таърифланган, Ёшлар яшаш мухити эса 15-39 ёшдагиларни ёшлар деб белгилайди. Қозоғистонда 14-35 ёшдаги фуқаролар ёшлар ҳисобланса, Нигерияда ёшлар 18-35 ёшдаги аҳолини қамраб олади¹⁷. Австрияда 14-18 ўртасидаги аҳоли ёшлар сифатида назарда тутилади, Белгияда 12-30 ёшлилар ёшлар гуруҳига киритилади. БМТ 15-24 ёшдаги шахсларни “ёшлар” дея қабул қилади. 14 ёшгача бўлганлар эса болалар дея ҳисобланилади¹⁸. БМТ маълумотларига кўра, бугунги кунда 15 ёшдан 24 ёшгача бўлган ёшлар 1,2 млрд нафарга етган бўлиб, дунё аҳолисининг 16 фоизини ташкил этади. 2030 йилгача - Барқарор тараққиёт мақсадларига эришиш муддатида - ёшлар сони 7 фоизга ўсиб, 1,3 млрдга етиши кутилмоқда. Статистика агентлиги маълумотларга кўра, 2024 йил 1 январь ҳолатига юртимизда 14–30 ёшдаги жами доимий аҳоли

сони 9,6 млн нафарни ташкил этган.

Бугун мамлакатимизда юқоридаги таҳлил ва сўнгги тенденциялардан келиб чиққан ҳолда ёшлар сиёсатини амалга ошириш долзарб аҳамият касб этади. Ёшларга нисбатан эскича қарашлар асосида ёндашув мамлакатда амалга оширилаётган ислохотларнинг жуда тез ўзгариб бораётган ёшлик даври талабларини эътибордан четда қолдирилишига, натижада уларнинг манфаатлари сиёсатда акс этмай қолишига олиб келади. Бу ўз навбатида ёшларнинг фаол бунёдкор манбадан деструктив манбага айланишини таъминлайди. Социологик ва антропологик изланишлар ёшларнинг ҳаётий мақсадлари ва уларга эришиш ўртасидаги номuvoфиқлик кучайиб бораётганлиги, қолаверса уларда қадриятини мўлжалларнинг нисбий мустақил тарзда шаклланиши жамият ва ҳукумат олдида мураккаб, зиддиятли вазифаларни бир вақтнинг ўзида ҳал этишни талаб этади. Баъзи ҳолатларда ижтимоий-маданий ўзгаришлар сабаб ёшларнинг ҳукуматдан кутган сиёсати амалга оширилаётган сиёсатдан анча фарқ қилиши мумкин. Чунки олиб борилаётган сиёсатда ифодаланган муайян қадриятлар ёшларда шаклланаётган қадриятлардан бир оз фарқ қилиши ёки уларга зид бўлиши мумкин. Бунда ёшларга фақат иқтисодий-ижтимоий кўмак дастурларининг ўзигина етарли бўлмайди. Уларда қадриятларнинг мувозанатлашган ҳолда шаклланиши учун шарт-шароитларни яратиш жуда муҳим вазифа ҳисобланади.

Бундан ташқари, бугунги кунда ёшлар тушунчасининг истилоҳдаги англами ва илмий талқини ўртасидаги жуда катта фарқ мазкур соҳада олиб борилаётган сиёсатни қайта кўриб чиқишга ундайди. Аслида ёшлар ким-у, бу расмий сиёсатда қандай акс этган. Мана шу масала ёшлар сиёсатидаги асосий ҳал этилиши лозим бўлган масалалардан ҳисобланади. Ёшлик даврнинг қисқариб кетаётганлиги ёки узокроқ давом этаётганлиги ҳолатлари ҳукумат чора-тадбирлари ва дастурларида акс этиши лозим. Анъанавий жиҳатдан етуклик даври мустақил ҳаётга тайёргарлик сифатида кўрилади. Ваҳоланки, айти шу даврда ёшлик даври давом этиб келмоқда. Етуклик даврига психологик тайёр эмаслик, барқарор даромадга эга бўлмаслик, кеч оила қуриш, фарзанд тарбиялашга тайёр эмаслик, умуман олганда ижтимоий вазифаларни бажариш учун зарур

¹³ Ручкин Б. А. Молодежь и становление новой России // СОЦИС – 1998. – № 5. – С. 90–98.

¹⁴ Котляр А. Э. О понятии рынка труда // Вопросы экономики. – 2001. – № 1. – С. 33–45.

¹⁵ Митягина Е. В., Бушкова-Шиклина Э. В. Молодёжный потенциал: понятийные границы и возможности социологического измерения // Инновационный потенциал современной молодежи: проблемы и условия развития. – Киров: Изд-во ВятГГУ, 2010. – С. 8–19.

¹⁶ Grawitz, M. (2004). *Lexique des sciences sociales*. Paris: Dalloz. 244-бет.

¹⁷ www.wikipedia.org

¹⁸ www.un.org.

бўладиган кўникма ва билимларга эга бўлмаслик бугунги кун етуклик даврига етишган шахсларда кўп кузатилаётган ҳолатлар ҳисобланади. Аксинча, ижтимоий-иқтисодий қийинчиликлар сабаб ўспиринлик давридаёқ етуклик даври кўникмаларини эгаллашга мажбур бўлаётган ёшлар ҳам мавжудлигини инкор этиб бўлмайди. Масалан ҳали мактабни битирмасдан ёки битирган заҳоти меҳнат миграциясига жўнаб кетаётган ёшлар талайгина. Улар мана шу давр мобайнида нафақат муайян касбни эгаллашади балки иқтисодий мустақилликка, у орқали эса болалик ёки ёшлик давридан етуклик даврига эрта қадам қўйган бўлади. Ушбу ҳолатда мазкур шахснинг руҳий-маънавий ва ижтимоий-сийсий қарашлари ўз тенгдошлариникидан анча илгарилаб кетиши табиий ҳол. Шу боис ёшлар борасида дифференциаллашган ёндашув асосида сийсий қарорлар қабул қилиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Шу билан бирга глобаллашув сабаб ёшларда ўз ҳаётида мустақил қарорлар қабул қилишга бўлган интилиш ва уларнинг бунга қанчалик тайёр эканлиги масаласи ҳам диққатга сазовор масалалардан ҳисобланади. Эркин ҳаёт тарзи ва мустақил ҳаётга тайёрилик имкониятлари

ўртасидаги номувофиқлик ёшларда инфантилизмга олиб келувчи ёки марги-наллашувга сабаб бўлувчи асосий омиллардан ҳисобланади.

Хулоса. Ёшлар мамлакат келажаги деган фикрнинг моҳияти уларни фақат турли бузғунчи ғоялар-у оммавий маданиятдан асрашдангина иборат бўлмай, балки уларни тўхтовсиз ўзгариб бораётган замон талабларига мослашишга кўмак берадиган ҳаётий кўникмаларни ва қадриятларни шакллантиришни ҳам ўз ичига олиш керак. Буни фақат ҳукумат олиб бораётган сиёсат билан ёки сийсий қарорлар қабул қилиш билангина амалга ошириб бўлмайди. Бу ушбу соҳада кампаниябозликнинг авж олиши оқибатда яхши ташаббусларнинг тезда самарасини йўқолишига олиб келади. Кенг жамоатчиликни жалб қилиш ва фуқароларнинг ўз ташаббускорлигига асосланган қулай эркин муҳитни яратиш асосий эътибордаги масалага айлансагина кўзланган мақсадларга эришиш мумкин. Шу орқали ёшлардаги эркин ҳаёт тарзига интилишни жамият манфаатларига хизмат қилдиришга тўғри йўналтириш, қолаверса мустақил ҳаётга тайёриловчи зарурий кўникмаларни эгаллашларига ёрдам берса бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Bucholtz, M. Youth and Cultural Practice. Annual Review of Anthropology, 2002, Vol. 31 (2002), pp. 525-552.
2. European Union, 2015.
3. Grawitz, M. (2004). Lexique des sciences sociales. Paris: Dalloz. 244-бет.
4. Henze V. On the Concept of Youth – Some Reflections on Theory// Schäfer, Isabel, ed. (2015): Youth, Revolt, Recognition – The Young Generation during and after the “Arab Spring”. Berlin: Mediterranean Institute Berlin (MIB)/HU Berlin. 5-бет.
5. Mahboubi, R., Belaadi, B. The Concept of youth: a sociological eye. // Algerian Scientific Journal Platform. Volume: 08/ № 03(2023), P 215-234. 221-бет.
6. www.un.org
7. www.wikipedia.org
8. Кон И. С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1987. – 366 с.
9. Котляр А. Э. О понятии рынка труда // Вопросы экономики. – 2001. – № 1. – С. 33–45.
10. Лисовский В. Т. Советское студенчество. Социологические очерки. – М.: Мысль, 1990. – 216 с.
11. Митягина Е. В., Бушкова-Шиклина Э. В. Молодёжный потенциал: понятийные границы и возможности социологического измерения // Инновационный потенциал современной молодежи: проблемы и условия развития. – Киров: Изд-во ВятГУ, 2010. – С. 8–19.
12. Ручкин Б. А. Молодежь и становление новой России // СОЦИС – 1998. – № 5. – С. 90–98.
13. Салагаев А. Л., Шашкин А. В. Молодежные группировки: опыт пилотного исследования // СОЦИС – 2004. – № 9. – С. 50–58.
14. Социологический словарь / Под ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев. – М.: Норма, 2008. – 607 с.
15. Суртаев В. Я. Молодежь и культура. – СПб.: Изд-во СПб. гос. ун-та культуры и искусств, 1999. – 224 с.
16. Қодиров, У. Ёшларни деструктив таъсирлардан ҳимоялашнинг психологик жиҳатлари. –Т.: 2013, 236 бет.

Abstract: This article provides a theoretical analysis of the essence and content of the concept of “youth” and the definitions given to it in the social and humanitarian sciences. It demonstrates that, in implementing youth policy, identifying the biological, psychological, cultural, and social age criteria that define the concept of “youth” is of crucial importance for developing programs and measures.

Keywords: age, youth, biological age, adulthood, labor, citizen, group, sociological interpretation, anthropological interpretation.